

ΕΝΩΣΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
& ΨΥΧΟΛΩΓΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
&
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ Β΄
1965 - 1966

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ

Ε.Υ.Δ. Π.Ε.Κ. Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Β' ΤΟΜΟΥ

Ἰανουάριος 1965-Δεκέμβριος 1966

Τεύχη 11 - 20

*Ἐπιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

I. ΔΡΟΡΑ (Ληομονημένες σελίδες)

Μανόλη Τριανταφυλλίδη: Ἡ θέση τοῦ ἔθνους μας στὴν ὀρθογραφία τῆς γλώσσας του. Οἱ ἀγιάτρευτες δυσκολίες τοῦ σημερινοῦ τονισμοῦ	Σελ. 249
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
» » Πρὶν καὶ ἡ διγλωσσία γεννᾷ πολλαπλές καὶ βαθιές βλάβες στὸ ἔθνος μας.	» 293
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
Ἐπόμνημα Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου. Μάιος 1912	» 325
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
Μανόλη Τριανταφυλλίδη: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο: Ἡ γλώσσα μας στὰ σχολεῖα τῆς Μακεδονίας. Τεύχος 14	» 1
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	

II. ΜΕΛΕΤΕΣ

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ · ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ · ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Ἐλευθερίου Ἀθανασίου: Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ παιδικοῦ συναισθήματος.	» 592
Δεωνίδα Βελιαρούτη: Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος.	» 523,590
Ἀριστείδου Βουγιούκα: Τὰ Δημοτικά μας τραγούδια	» 507
Θεοφράστου Γέρου: Θεωρία τῆς Γλώσσας	» 483
Σπύρου Κεχρη: Τὸ φιλοσοφικὸ ζήτημα ἀντίρροπο τῆς πνευματικῆς κρίσης τῆς ἐποχῆς μας	» 497
Ἀντωνίου Κρέτση: Ἐποπτεία καὶ ἔγνοια	» 26
Γ. Κυριαζοπούλου: Δύναται νὰ αὐξηθῆ ἡ εὐφυΐα	» 611
Κων. Λυκομήτρου: Ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ἐποχὴ μας	» 346
Leon Jeunehomme : Ἡ πρόδος τῆς Ψυχολογίας καὶ τὸ ἔργον τοῦ J. Piaget (Μεταφρ. Α. Κρέτση)	» 304,366
John Macmurray: Ἀνθρωπιστικὴ Ἀγωγή (Μετ. Ε. Κασιόλα)	» 267
Γ. Μαραγκοδάκη: Ἡ θεωρία τοῦ Skinner γιὰ τὴ μάθηση	» 514
Δημ. Παλυβοῦ: Οἱ ἀριστερόχειρες	» 25
Γ. Παπακωστούλα: Τὰ συνειδησιακὰ βιώματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων	» 296,328
Ἀθανασίου Πόπορη: Τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται τὸ σύγχρονο παιδί	» 451,503
Γρ. Τριανταφύλλου: Μηχανισμοὶ ἄμυνας ἢ προσαρμογῆς	» 277
Γεωργίου Τσαμπῆ: Τὰ Παιδαγωγικὰ Κολλέγια τῆς Σκωτίας. Προτάσεις γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῶν Παιδαγωγικῶν μας Ἀκαδημιῶν	» 547,625
Ι. Χαλαμποπούλου: Παιδεία καὶ Τεχνικὸς Πολιτισμὸς	» 1

“Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΙΟΥ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΗ ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ,,* ”

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΠΕΝΕΚΟΥ

Παρέδρου του Παιδαγ. Ίνστιτούτου

Ο μεταρρυθμιστικός Νόμος 4379)64 όρίζει ότι «άπαντες οί έν Ελλάδα κατοικούντες παίδες Έλλήνων πολιτών και τών δύο φύλων υπόκεινται εις υποχρεωτικήν εκπαίδευσιν από του 6ου (ήτοι τουλάχιστον ήλικίας 5 έτών και 6 μηνών κατά την πρώτην Οκτωβρίου του έτους της εις τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον έγγραφῆς των) μέχρι του 15ου έτους τῆς ήλικίας των».

Υπάρχει έδώ μιὰ διπλοδιάστατη καινοτομία για την Έλληνική Έκπαίδευση με τεράστιες κοινωνικές, ψυχολογικές και έθνικές συνέπειες: ή προς τὰ πάνω και προς τὰ κάτω αύξηση τῆς βασικής παιδείας, πὸν θὰ μπορούν νὰ παίρνουν τὰ Έλληνόπουλα δωρεάν. Τὸ μέτρο τοῦτο χαιρετίστηκε από την πλειονότητα του πνευματικού μας κόσμου — και πρώτ' απ' όλα από τὸ λαό μας — μ' ένθουσιασμό σαν έλπιδοφόρο μήνυμα για την κοινωνική αναγέννηση και την έθνική προκοπή. Δέν έλειψαν, ωστόσο, και οί μεμψιμοιρίες και οί φόβοι, ακόμη και οί αντιδράσεις για τὸ μεγάλο, όσο και αναγκαῖο τοῦτο τόλμημα.

Οί περισσότερες από τις αντιδράσεις αυτές ήρθαν σαν φυσική συνέπεια αὐτοῦ του τόλμηματος και προκάλεσαν γόνιμες συζητήσεις. Υπάρχει όμως και μιὰ σειρά από άδικαιολόγητα ζωηρές αντιδράσεις για θέμα μικρότερης σχετικά σημασίας, για τὴ μείωση δηλαδή τῆς ήλικίας εισόδου του παιδιοῦ στο σχολείο. Τὸ περίεργο είναι ότι ὁ θόρυβος, γύρω από τὸ θέμα αὐτό, ξεπήδησε από τους πιὸ άμεσα υπεύθυνους για την άγωγή τῶν παιδιῶν, τους δασκάλους και τους γονεῖς. Ὁ φόβος πὸν διατυπώθηκε ήταν, πὸς τὸ παιδί, παίρνοντας τὸ βάρος τῆς σχολικῆς εργασίας σὲ μικρότερη ήλικία, μπορεί νὰ υποστῆ κάμψη τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων και ψυχολογική ανατροπή. Πάνω σ' αὐτὸ γράφηκαν άρθρα σὲ περιοδικά κι' έφημερίδες, έγιναν όμιλίες και παραστάσεις από άρμόδιους και αναρμόδιους, διατυπώθηκαν ακόμη και διαμαρτυρίες πὸν έπαιρναν τὴ μορφή πότε σοβαρῆς επιχειρηματολογίας και πότε συναισθηματικῆς — δημαγωγικῆς ἴσως — αντίδρασης.

Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμε τὰ πράγματα από κοντά.

Ἀφήνοντας κατά μέρος ὅσους πήραν θετική στάση απέναντι στο θέμα τοῦτο, θ' αναφερθοῦμε σὲ τέσσερεις ομάδες αντιδράσεων. Ἡ πρώτη έχει την πηγή της στους ἴδιους τους δασκάλους. Ἡ Διδασκαλική Ὀμοσπονδία, πρὶν ακόμη ψηφιστῆ τὸ Νομοσχέδιο από την Βουλή, είχε σπεύσει νὰ εκφράσει, με Ὑπόμνημά της, τὴν ανησυχία μήπως τὸ νέο μέτρο γίνῃ ή αρχή για «κάθετη πτώση του Δημοτικῶ Σχολείου». Στὸν ἴδιο περίπου τόνο απάντησαν και οί δάσκαλοι σαν άτομα σὲ μεγάλο ποσοστό.

Ἀναμφισβήτητα ή κίνηση αὐτὴ μπορεί νὰ έρμηνευτῆ διπλά: από τὴ μιὰ μεριά βάραινε τὸ πάθος τῶν δασκάλων μας για την άρτια μόρφωση τῶν παιδιῶν κι από

(*) Ὁμιλία από τὸ Ε.Ι. Ραδιοφωνίας πὸν μεταδόθηκε στις 10-2-1966.

τὴν ἄλλη κάποια ὑποσυνείδητη, ἴσως, φοβία πὼς ἡ ἑνασχόληση μὲ παιδιὰ μικρότερης ἡλικίας θὰ τοὺς ἐμείωνε ἐπαγγελματικά. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε πὼς οἱ δάσκαλοί μας εἶχαν πικρὲς ἐμπειρίες ἀπὸ παλιότερες προσπάθειες «ὑφαρπαγῆς», θὰ ἔλεγα, δικαιωμάτων παιδείας μὲ τὸ πρόσχημα ἐνίσχυσης τῆς Μέσης Παιδείας (τοῦ παλιοῦ Γυμνασίου) μὲ μέτρα πού χαντάκωναν κυριολεκτικὰ τὴ λαϊκὴ μόρφωση. Εὐτυχῶς, σήμερα, τέτοιο πρᾶγμα δὲ συμβαίνει, γιατί καὶ τὰ ἐξάχρονο λαϊκὸ σχολεῖο διασφαλίζεται καὶ προστατεύεται καὶ δωρεὰν παιδεία ὡς τὰ 15 χρόνια γιὰ ὅλους νομοθετεῖται.

Ἡ δεύτερη ομάδα ἀντιδράσεων ξεκίνησε ἀπὸ τοὺς γονεῖς — εὐτυχῶς ἀπὸ μικρὴ μειονοψηφία. Φυσικὰ οἱ ἀνησυχίες τους εἶναι χρωματισμένες μὲ ἔντονο συναισθηματισμὸ πὺ ἀντανακλᾷ πότε τὴ δύναμη τῆς συνήθειας καὶ τῆς παράδοσης — εἶχαμε συνηθίσει στὸ μαγικὸ ἀριθμὸ ἑπτὰ σὰν ἀρχὴ τῆς σχολικῆς ζωῆς — καὶ πότε ὑποσυνείδητους φόβους συνδεδεμένους μὲ τὴν μητρικὴ καὶ πατρικὴ κηδεμονία. Εἶναι φανερὸ πὼς ἡ πλειονότητα τῶν γονέων δὲ σκέφτηκε ποτὲ — δὲ θὰ μπορούσε νὰ σκεφτῆ — μὲ βάση τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα γύρω ἀπὸ τὸ ὠρίμασμα τοῦ παιδιοῦ ἢ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν καιρῶν μας. Ὅσοι ἔβλεπαν τὰ πρᾶγματα μὲ διαφορετικὴ προοπτικὴ, εἶχαν προφτάσει τὸ νομοθέτη. . . παρανομώντας: μᾶς εἶναι πιά γνωστὲς οἱ δίκες «διορθώσεως τῆς ἡλικίας» πὺ ἀποσκοποῦσαν στὴν ἐξοικονόμηση ἑνὸς ἔτους πρωιμότερων σπουδῶν.

Ἐπάρχει καὶ τρίτη κατηγορία ἀνθρώπων. Αὐτοί, σοβαρὰ πιά, ἐπικαλοῦνται ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἀπὸ τὴ Βιολογία καὶ τὴν Ψυχολογία γιὰ νὰ ἀποδείξουν πὼς ἡ ἐλάττωση τοῦ χρόνου εἰσόδου τοῦ παιδιοῦ στὸ σχολεῖο εἶναι ἀντιπαιδαγωγικὴ καί, γι' αὐτὸ, ἀπαράδεκτη. Θὰ ἐπανέλθωμε στὶς ἀντιρρήσεις τους. Πρὶν ὅμως, θὰ ἤθελα ν' ἀναφερθῶ σὲ μιὰ τελευταία, ἴσως σοβαρότερη, ἐπιχειρηματολογία γύρω ἀπὸ τὸ ἐπίμαχο θέμα. Κυκλοφορεῖ ἡ ἰδέα πὼς οἱ ἑδαφολογικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθῆκες μεγάλου μέρους τῆς χώρας μας εἶναι τέτοιες πὺ, κι ἂν ἀκόμη ὅλα τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα μπορούσαν ν' ἀποδειχτοῦν λαθεμένα ἢ ἐξεζητημένα, στὴν πράξη ἡ καινοτομία αὐτὴ δὲ θὰ εἶχε γόνιμα ἀποτελέσματα. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ μᾶς διαφεύγει πὼς ἀπὸ τὴν πατρίδα μας δὲν ἔλειψεν ὁ ὑποσιτισμὸς καὶ οἱ χαμηλὲς ὑγειονομικὲς συνθῆκες ζωῆς, τόσο στὸ χωριὸ ὅσο καὶ στὶς πόλεις, ὅπου τελευταία κατακλύζονται ἀπὸ ἐπήλυδες τῆς ὑπαίθρου στοιβαγμένους σὲ θλιβερὰ παραπήγματα. Ὅλα αὐτά, διερωτῶμαι κι ἐγὼ, μήπως εἶναι ἀνασχετικά στὴν κανονικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ καὶ στὴ συναισθηματικὴ του σταθερότητα καὶ μήπως ἔχουν δίκιο πὺ μᾶς κατηγοροῦν ὅτι βλέπουμε τὰ πρᾶγματα μέσα ἀπὸ τὸ «φιλντισένιο πύργο» τῆς Ἀθήνας κι ἀπὸ τοὺς δρόμους, ὅπου μονάχα «καλότυχα παιδιὰ» ἐπὶ οὐρανῶν γιὰ τὸ σχολεῖο τους.

Γι' αὐτὸ ἂς ἔλθωμε στὴν οὐσία. Ἐγινε στ' ἀλήθεια τέτοια «κάθετη πτώση» στὴ φοίτηση, ὥστε νὰ δικαιολογητῆ ὁ θόρυβος; Οἱ ἀριθμοὶ μᾶς δείχνουν πὼς ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὸ προηγούμενο καθεστῶς δὲν ξεπερνᾷ τοὺς τρεῖς μῆνες. Νὰ γιατί: Σύμφωνα μὲ τὸν παλιὸ Νόμο τὸ παιδί πήγαινε σχολεῖο, ἂν στὶς 31 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ ἔτους τῆς ἐγγραφῆς του συμπλήρωνε τὰ ἕξι του χρόνια, ἂν δηλαδὴ τὴν πρώτη τοῦ Ὀκτώβρη ἦταν 5 ἐτῶν καὶ 9 μηνῶν. Μὲ τὸ νέο Νόμο ἐγγράφονται στὸ σχολεῖο, ἂν τὴν πρώτη τοῦ Ὀκτώβρη εἶναι 5 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν. Μ' αὐτὰ τὰ δεδομένα ἡ ὅλη διαμάχη κινδυνεύει νὰ καταντήση μιὰ δονκιχωτικὴ περιπέτεια. Κι ὡς ἑνα σημεῖο εἶναι. Ἐκεῖνο πὺ φόβισε, ἴσως, τοὺς δασκάλους εἶναι ἡ ἀσυνήθιστη εἰκόνα πὺ παρουσίασε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ τάξη τους. Μὲ τὸ παλιὸ καθεστῶς εἶχαν στὴν τάξη τους παιδιὰ 6 ἐτῶν καὶ 9 μηνῶν (ἡ ἀνώτερη ἡλικία). Τώρα, ἐνῶ χάνουν τὸ ποσοστὸ αὐτὸ, ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν ἑνα ποσοστὸ παιδιῶν 5 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν (ἡ μικρότερη ἡλικία). Ἄν λάβωμε ὑπ' ὄψη μας πὼς ἡ διαφορὰ τῶν τριῶν μηνῶν εἶναι μεγάλης σημασίας γιὰ τὴν ἡλικία αὐτὴ, καταλαβαίνουμε ὅτι δημιουργεῖται ἑνα σχετικὰ νέο παιδαγωγικὸ κλίμα στὴν τάξη αὐτὴ. Ἀλλὰ σίγουρα τὸ κλίμα αὐτὸ καὶ

οί τυχόν δυσκολίες θα εκλείψουν με τὸν καιρὸ, καθὼς θα γίνεται ἡ βαθμιαία προσαρμογὴ τῆς ψυχολογίας τοῦ δασκάλου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του στὶς νέες συνθήκες τῆς τάξης.

Ἄν ὑπάρχη ἐρώτημα στὴν ὄλη ὑπόθεση, αὐτὸ πρέπει ν' ἀναφέρεται στὸ ποσοστὸ τῶν ἀνώριμων μαθητῶν ἢ τῶν ἀνίκανων νὰ παρακολουθήσουν τὸ πρόγραμμα καὶ στὶς ἀναγκαῖες μεθοδολογικὲς προσαρμογές. Τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο ἔχει ἀναλάβει νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα τοῦτο καὶ νὰ εἰσηγηθῇ ἀνάλογα.

Ἐνα δεῦτερο σημεῖο εἶναι ὅτι ἡ χρονικὴ διαφορὰ δὲν πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸ μέτρο κρίσης σ' ὅποια μας σκέψη ἢ ἐνέργεια. Τὸ πρωταρχικὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν στὴν ἡλικία τῶν 5 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν εἶναι τὸ παιδί ἕτοιμο (φυσιολογικά, καὶ πνευματικά) γιὰ σχολικὴ μαθητεία, γιὰ συστηματικὴ, μ' ἄλλα λόγια, μάθηση. Ὑπάρχουν ἐδῶ διχογνωμίες. Τὰ χρονικά ὄρια καὶ ὁ ἐκλαϊκευτικὸς σκοπὸς τῆς ἐκπομπῆς δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐκταθῶμε σ' αὐτές. Θὰ σταθοῦμε, γι' αὐτό, στὰ σπουδαιότερα σημεῖα:

Γιὰ νὰ εἶναι ἱκανὸ τὸ παιδί γιὰ σχολικὴ ἐργασία πρέπει: νὰ καταλαβαίνει τὰ σύμβολα (γράμματα, ἀριθμοὺς κ.τ.δ.), νὰ μετέχη στὶς ἐργασίες τῆς ομάδας, νὰ συγκεντρώνεται σ' ἕνα σκοπὸ, νὰ ἐναρμονίζῃ τὶς αἰσθήσεις του. Ὑπάρχουν ἀδιάφευστες μαρτυρίες, ποὺ μᾶς παρέχουν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος οἱ περιπτώσεις παιδιῶν τῶν ὁποίων ἐγίνε διόρθωσις ἡλικίας καὶ πῆγαν στὸ σχολεῖο στὰ 5 περίπου χρόνια τους καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ δουλειὰ στὰ Νηπιαγωγεῖα μὲ παιδιὰ 4 — 6 ἐτῶν, πὼς τὸ Ἑλληνόπουλο τῶν 6 ἐτῶν ἔχει ἀναπτύξει σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τὶς ἱκανότητες αὐτές. Εἶναι γνωστὸ πὼς στὰ περισσότερα Νηπιαγωγεῖα τὰ νήπια μαθαίνουν ἀριθμοὺς καὶ γράμματα, ἐκτελοῦν ὁμαδικὲς ἐργασίες, συζητοῦν γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ πέφτουν στὴν ἀντίληψή τους.

Σὲ ξένες χώρες οἱ τάξεις τῶν νηπίων ἐργάζονται σὲ καθαρὰ σχολικὸ πρόγραμμα. Σὲ πολλὲς χώρες, ἐξ ἄλλου, ὅπου ἡ φοίτηση ἀρχίζει μετὰ τὸ ἕκτο ἔτος, ἔχει γενικευθῆ ὁ θεσμὸς τῶν Νηπιαγωγείων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐμπειρικὰ αὐτὰ δεδομένα καὶ οἱ ἐπιστημονικὲς ἐρευνες τῶν τελευταίων ἐτῶν μᾶς πείθουν πὼς ἡ μάθηση μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ ἀκόμη πῶς χαμηλὴ ἡλικία. Τονίζουν μάλιστα πὼς ἡ μάθηση στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν παραπέρα προκοπὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνας ἀπὸ τοὺς στόχους τῶν ἐρευνῶν τῆς τελευταίας δεκαετίας εἶναι τὰ σχολικὰ προγράμματα καὶ ἰδιαίτερα νὰ βρεθῆ σὲ ποιά ἢ λ ι κ ί α καὶ μ ε π ο ι ἄ μ ο ρ φ ἢ μποροῦν νὰ διδάχτουν τὰ μαθήματα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ὅλες οἱ ἐρευνες καταλήγουν στὸ συμπέρασμα πὼς ὑπῆρξαμε ὑπερβολικὰ ὀλιγαρκεῖς στὶς ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ τὸ παιδί καὶ πὼς (μεταφράζω) «τὸ παιδί μαθαίνει γ ρ η γ ο ρ ὄ τ ε ρ α καὶ σὲ π ρ ω ι μ ὄ τ ε ρ η ἡλικία ἀπ' ὅ,τι μέχρι τώρα πιστεύαμε καὶ τὸ ἐρώτημα ἂν καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ τὸ Πρόγραμμα καί, ἀκόμη, ἡ Ὁργάνωσις τῆς Ἐκπαίδευσης χρειάζεται ν' ἀναμορφωθῶν, ὥστε ν' ἀνταποκρίνονται σ' αὐτές τὶς ἱκανότητες, εἶναι ἀπὸ τὰ πῶς σοβαρὰ». Μάλιστα, ὁ καθηγητὴς Bruner διατύπωσε, σ' ἕνα ἐπαναστατικὸ του βιβλίον, τὸν παρακάτω ἀφορισμὸν: «Ὁ λ α τ ἄ μ α θ ἡ μ α τ α (ὅλες οἱ ἐπιστῆμες πῶς σωστὰ) μποροῦν νὰ διδάχτουν σ' ὅ λ α τ ἄ π α ι δ ι ἄ καὶ σ' ὅ λ ε ς τ ἰ ς ἢ λ ι κ ἱ ε ς, ὅταν δοθοῦν σὲ μορφές ποὺ ὑπηρετοῦν μὲ συνέπεια τὴ φύση τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴ φύση τοῦ μαθητῆ. Πολλοὶ πειραματίστηκαν καὶ κατάφεραν νὰ διδάξουν μὲ ἐπιτυχία τετραγωνικὲς ρίζες καὶ ἐξισώσεις σὲ παιδιὰ τῶν πρώτων τάξεων καὶ γραφομηχανὴ σὲ παιδιὰ προσχολικῆς ἡλικίας κοινῆς νοημοσύνης κ.δ.κ.

Τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ; Σημαίνουν πὼς τὸ ὅλο θέμα εἶναι θέμα οὐσίας τῆς Ἀγωγῆς. Εἶναι θέμα ὀργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς, προγράμματος, βιβλίου, μεθόδου καὶ δασκάλου. Τὸ πρῶτον μὲν ἐπιστημονικῆς Ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῶν σχολικῶν προγραμμάτων σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα τῶν παιδαγωγικῶν

ἐπιστημῶν γύρω ἀπὸ τὴν παιδικὴ φύση καὶ τὴ σχολικὴ μάθηση. Καὶ προέχει ἐδῶ ὄχι ἡ ποσότητα καὶ ἡ μετακίνηση τῆς ὕλης, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ συμβῆ στὴ Μέση (Δευτεροβάθμια) Ἐκπαίδευση, ἀλλ' ἡ ποιότητα ποὺ εἶναι θέμα μ ο ρ φ ῆ ς καὶ ὀ ρ γ ἄ ν ω σ η ς τῆς ὕλης. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ μὲ τὰ σχολικὰ βιβλία ποὺ, μὲ τὴ μορφή ποὺ κυκλοφοροῦν σήμερα, μπορεῖ νὰ πλουτίζουν τὸν ἐκδότη καὶ τὸ συγγραφέα μὲ χρῆμα ὄχι ὅμως καὶ τὴ ψυχὴ καὶ τὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν μας μὲ γνώση.

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε, ἐξάλλου, πὼς τὰ παιδιά σήμερα ἔρχονται στὸ σχολεῖο μὲ καλύτερες ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ προϋποθέσεις. Ἐχει ἀποδειχτῆ καὶ ἐπιστημονικὰ πὼς εἶναι βιολογικὰ περισσότερο ἀναπτυγμένα, γιατί καὶ καλύτερα σιτίζονται καὶ σὲ ὑγιεινότερες συνθῆκες ζοῦν. Οἱ φραγμοὶ γιὰ ἐπικοινωνία ἐξέλιπον μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς συγκοινωνίας. Οἱ πλουσιοὶ ἐρεθισμοί, (ραδιόφωνο, κινηματογράφος, ἔντυπα κ.λ.π.) καὶ τὸ ὑψωμένο γενικὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῆς ἐποχῆς μας συντελοῦν στὴν ταχύτερη πνευματικὴ ἀνάπτυξη.

Συμπέρασμα: Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἀπόλυτα λυμένο, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔχουμε σοβαρὲς ἐνδείξεις ἀντίθετες μὲ τὸ μέτρο γιὰ προωμότερη φοίτηση στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Ἀντίθετα, ἔχουμε πολλὰ ἐνθαρρυντικὰ δεδομένα. Ἄν ὑπάρχη πρόβλημα, γιὰ τὴν πατρίδα μας, εἶναι οἱ ἰδιαίτερες συνθῆκες γιὰ τὶς ὁποῖες κάναμε λόγο πρὸ πάνω. Γι'αυτό, παράλληλα μὲ τὰ παιδαγωγικὰ μέτρα ποὺ προτείναμε, εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωμε καὶ τὰ παρακάτω κοινωνικὰ μέτρα: α) Νὰ γενικευθῆ ὁ θεσμὸς τῶν Νηπιαγωγείων, β) Νὰ γενικευθῆ καὶ βελτιωθῆ ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, γ) Νὰ δλοκληρωθῆ ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια.

Ἄλλὰ, ἀσφαλῶς, θὰ ἔχουμε ὅλοι ἀντιληφθῆ πὼς, καὶ μὲ τὴ σημερινὴ πραγματικότητα, δὲν ὑπάρχει χῶρος (καὶ λόγος) γιὰ θρήνους. Παρὰ γιὰ αἰσιόδοξη ἀναμονή.

